

<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/6663/1/17.pdf> [in Ukrainian].

5. Melnychuk, O. S. (1974). *Slovnnyk inshomovnykh sliv*. [Dictionary of foreign words]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Dal, V. Y. (1955). *Tolkovyi slovar zhyvoho velykorusskoho yazyka*. T. 3. [Explanatory dictionary of the living Great Russian language. T. 3]. Hos. yzd-vo ynostr. y nats. slov [in Ukrainian].
7. Starchuk, O. V. (2012). Shchodo poniattia pryntsyviv prava. [On the concept of principles of law. Journal of Kyiv University of Law]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 2, 40-43. Retrieved from: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/40.pdf [in Ukrainian].
8. Kotiuk, V. O. (1996). *Teoriia prava*. [Theory of law]. K.: Venturi [in Ukrainian].
9. Ukaz Prezidenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy «Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy» № 47/2017. [Decree of the President of Ukraine № 47/2017 On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine "On the Doctrine of Information Security of Ukraine"]. (2017, February 25). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> [in Ukrainian].
10. Tsymbal, V. A. (2016). *Sovershenstvovanye ynstrumentariya publychnoho upravleniia kontraktnoi systemoi*. [Improving the tools of public management of the contract system]. Extended abstarct of candidate's thesis. Rostov-na-Donu. Retrieved from: <https://www.dissercat.com/content/sovershenstvovanie-instrumentariya-publichnogo-upravleniia-kontraktnoi-sistemoi> [in Russian].
11. Serdiuk, Ye. V. (2014). *Pryntsyvy administratyvno-pravovoho zabezpechennia vyborchikh prav hromadian Ukrainy*. [Principles of administrative and legal support of voting rights of citizens of Ukraine]. *Informatsiia i pravo*, 2, 72-78. [in Ukrainian].
12. Didenko, S. V. (2016). *Administratyvno-pravove zabezpechennia obihu ta zastosuvannia zbroi v Ukraini*. [Administrative and legal support for the circulation and use of weapons in Ukraine]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
13. Zamryha, A. (2019). Shchodo vyznachennia poniattia pryntsyviv administratyvno-pravovoho zabezpechennia hospodarskoi diialnosti v Ukraini. [On the definition of the principles of administrative and legal support of economic activity in Ukraine]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*, 3, 83-86. Retrieved from: http://apnl.dnu.in.ua/3_2019/21.pdf [in Ukrainian].
14. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro skhvalennia Kontseptsii stvorennia derzhavnoi systemy zakhystu krytychnoi infrastruktury № 1009-r. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 1009-r On approval of the Concept of creation of the state system of protection of critical infrastructure]. (2017, December 6). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
15. Ukaz Prezidenta Ukrainy Stratehiia kiberbezpeky Ukrainy № 96/2016. [Decree of the President of Ukraine № 96/2016 Cybersecurity Strategy of Ukraine]. (2016). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016#n11> [in Ukrainian].
16. Zakon Ukrainy Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy. [Law of Ukraine № 2163-VIII On the basic principles of cybersecurity of Ukraine]. (2017, October 05). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 24.10.2020

УДК 342.92

Токарева Ксенія Сергіївна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного і адміністративного права,
Національний авіаційний університет
e-mail: ph.d.tokareva@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5705-5211>

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ВИРІШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено аналізу альтернативних способів вирішення адміністративних спорів. Визначено поняття альтернативного вирішення спорів. Встановлено, що основними альтернативними способами вирішення адміністративних спорів є внутрішній перегляд, примирення, медіація, переговори та арбітраж. Проаналізовано досвід використання альтернативних способів вирішення адміністративних спорів у зарубіжних країнах. Встановлено, що найбільш поширеними формами альтернативного вирішення адміністративних спорів є внутрішній перегляд, створення незалежного від державних органу з посередництва, присудова та судова медіація. Проаналізовано переваги альтернативних способів вирішення спорів. Встановлено існуючі форми розгляду адміністративних спорів в Україні та проаналізовано ступені їх ефективності. Досліджено наукові погляди щодо оптимальної моделі медіації у адміністративних спорах. З урахуванням новітніх тенденцій до створення нових способів вирішення конфліктів акцентовано увагу на необхідності впровадження медіації до адміністративного процесу України. Здійснено аналіз

2020. Випуск 8. Спецвипуск

перешкод використання альтернативного врегулювання адміністративних спорів та можливі зловживання учасників медіації під час вирішення адміністративного спору. Запропоновано додаткові гарантії якості надання послуг з посередництва для учасників медіації в адміністративних спорах.

Ключові слова: альтернативне вирішення спорів, адміністративний спір, медіація, судова медіація, оскарження.

Tokareva K. ALTERNATIVE RESOLUTION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL DISPUTES IN UKRAINE

The article is devoted to the analysis of alternative ways of resolving administrative disputes. The issue of using such procedures in the administrative and legal sphere remains debatable. New institutes are being created, and a large number of normative legal acts in the field of public administration are being formed. At the same time, there is a need to consolidate legal technologies for resolving administrative disputes, which would maximize the protection of the rights, freedoms and legitimate interests of citizens. Alternative dispute resolution methods have practical value and provide high-quality and timely dispute resolution, so the implementation of such mechanisms in the legal system of Ukraine is an extremely important issue. The purpose of the study is to analyze alternative ways of resolving administrative disputes.

The concept of alternative dispute resolution is defined. It has been established that the main alternative ways of resolving administrative disputes are internal review, conciliation, mediation, negotiation and arbitration. The experience of using alternative methods of resolving administrative disputes in foreign countries is analyzed. It is established that the most common forms of alternative settlement of administrative disputes are internal review, creation of an independent mediation body, judicial and judicial mediation. The advantages of alternative dispute resolution methods are analyzed. The existing forms of consideration of administrative disputes in Ukraine are established and the degrees of their efficiency are analyzed. Scientific views on the optimal model of mediation in administrative disputes are studied. Taking into account the latest trends in the creation of new ways of resolving conflicts, attention is focused on the need to introduce mediation in the administrative process of Ukraine. The analysis of obstacles to the use of alternative settlement of administrative disputes and possible abuses of mediation participants during the resolution of an administrative dispute is carried out. Additional guarantees of the quality of mediation services for mediators in administrative disputes are offered. It is established that Ukraine is on the way to establishing a system of alternative dispute resolution. The most attractive model for Ukraine remains the integration of mediation into administrative proceedings. The primary task of the state is to create legal regulation of mediation and establish guarantees of compliance with the principle of good faith in alternative settlement of administrative disputes.

Key words: alternative dispute resolution, administrative dispute, mediation, judicial mediation, appeal.

Постановка проблеми. Альтернативні способи вирішення спорів виникли у відповідь на суспільну потребу мирного врегулювання конфліктів. Переваги альтернативних процедур визнаються як у юридичній науці, так і у правозастосовній практиці. Питання використання таких процедур у адміністративно-правовій сфері залишається дискусійним. За останні десятиліття у сфері взаємодії громадян та суб'єктів владних повноважень відбулися значні зміни. Створюються нові інститути, формується велика кількість нормативно-правових актів у сфері публічного управління. Разом з тим виникає необхідність закріплення правових технологій вирішення адміністративних спорів, які б максимально сприяли захисту прав, свобод та законних інтересів громадян. Альтернативні способи вирішення спорів мають практичну цінність та забезпечують якісне і своєчасне врегулювання спору, тому імплементація таких механізмів до правової системи України є надзвичайно актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретично-правовий аналіз альтернативного вирішення адміністративно-правових спорів досліджували такі вчені як М. Minogue, М. Petoari, С. С. Білуга, С. І. Помазкова, З. В. Красіловська, С. О. Корінний та інші. Незважаючи на велику кількість наукових напрацювань, питання альтернативного вирішення адміністративних спорів в Україні залишається недоопрацьованим.

Метою статті є аналіз альтернативних способів вирішення адміністративних спорів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Альтернативне вирішення спорів – це форми та процеси, які передбачають сукупність універсальних, гнучких, узгоджених сторонами способів, засобів та прийомів врегулювання правових конфліктів без звернення до процедури державного судового розгляду.

Серед основних форм альтернативного вирішення спорів традиційно виділяють:

- переговори, які полягають у вирішенні спорів безпосередньо конфліктуючими сторонами без участі третіх осіб;
- медіацію, яка полягає у врегулюванні спору за допомогою незалежного, нейтрального посередника, який сприяє сторонам у досягненні угоди у спорі;
- третейський суд, який полягає у вирішенні спору за допомогою нейтрального арбітра або групи арбітрів, які уповноважені на винесення обов'язкового для сторін рішення [1, с. 17].

Окрім основних, виділяють змішані альтернативні способи вирішення спорів, серед яких: посередництво-третейський суд, де посередником виступає арбітр; «міні-суд»; незалежна експертиза з встановлення фактичних обставин справи; омбудсмен; приватна судова система тощо [2, с. 245].

Альтернативне вирішення спорів здавна використовувалося у приватно-правовій сфері, оскільки такі відносини відрізняють рівністю сторін. Тоді як публічно-правова сфера супроводжується принципом імперативності. Однак у 2001 році Комітет Міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендації Rec (2001) 9 державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами-приватними особами [3].

Цілком слушно зауважує С. С. Білуга, яка визначає альтернативні способи розв'язання адміністративно-правових спорів сукупністю процедур, які спрямовані на узгодження позицій сторін та

вирішення спору, що здійснюються поза межами судової процесуальної форми [4, с. 15].

Рекомендацією визначено найбільш прийнятні альтернативні способи для вирішення адміністративних спорів. Такими способами визначено:

- внутрішній перегляд, який може охоплювати питання доцільності або законності адміністративного акту та бути обов'язковим етапом перед початком судового розгляду;

- примирення та медіація, де посередники та медіатори можуть пропонувати суб'єкту владних повноважень анулювати, відкликати або внести зміни до адміністративного акту з огляду на доцільність та законність такого акту;

- переговори, для використання яких посадові особи адміністративних органів повинні бути наділені спеціальними повноваженнями та не використовувати переговори задля ігнорування своїх зобов'язань;

- арбітраж, де арбітри повинні мати можливість перевіряти законність адміністративного акту, навіть якщо вони не уповноважені виносити рішення про законність акту з метою його анулювання [3].

Внутрішній перегляд – це процес перегляду по суті первинного рішення органу, який здійснюється органом вищого рівня. Як стверджує М. Minogue, перевагами внутрішнього перегляду є його швидка та легкодоступна форма, яка може задовольнити велику кількість громадян, та відсутність потреби у проведенні більш трудомістких процедур, які потребують більше ресурсів. Внутрішній перегляд має великі шанси на зворотній зв'язок задля впливу на первинний акт. Натомість недоліками внутрішнього перегляду слід вважати можливе затягування вирішення спору суб'єктом владних повноважень та неоднаковість вирішення спорів у різних територіальних органах [5, с. 55-56].

Щодо таких альтернативних способів як примирення та медіація, то вони полягають у сприянні вирішенню спору незалежною нейтральною третьою стороною. Примиритель або посередник не мають повноважень збирати докази або викликати свідків, виносити будь-яке рішення по праві. Натомість в деяких випадках третя нейтральна сторона може рекомендувати деякі заходи для вирішення спору, вказати на сильні та слабкі сторони спірного питання та на наслідки неврегулювання спору. Суттєво відміним за порядком проведення є альтернативний спосіб вирішення спорів – переговори.

За такого методу врегулювання суперечки сторони спору віч-на-віч обговорюють свою проблему без допомоги третьої сторони з метою досягнення мирного врегулювання. Переговори вважаються найбільш неформальною процедурою врегулювання конфліктів, оскільки сторони безпосередньо ведуть прямі переговори і жоден арбітр чи медіатор не бере участі у процесі. Вони можуть самостійно скеровувати напрям обговорення [6, с. 14].

Зарубіжний досвід використання альтернативного вирішення адміністративно-правових спорів суттєво відрізняється, зважаючи на правові системи та правові традиції тієї чи іншої держави.

У Данії та Франції поширеним є створення незалежних від державних органів агентств та комісій, які надають гарантії, що при розгляді спору не будуть переслідуватися відомчі інтереси. Результати альтернативного вирішення спорів можуть виражатися у вигляді вибачень, пояснень, компенсацій особам, чий права порушені. В європейських країнах існує різноманітна практика визнання актів структур, що займаються альтернативним врегулюванням суперечок: в деяких випадках вони мають юридичну силу судових рішень, в інших – силу договору. Наприклад, в Угорщині рекомендації омбудсмена юридично необов'язкові, однак можуть стати такими, якщо відповідна домовленість є між сторонами спору (Угорщина) [7, с. 70].

Серед зарубіжних країн особливу увагу привертає Австралія, оскільки у цій державі для вирішення податкових спорів використовується велика кількість альтернативних процедур. Зокрема, такими процедурами є:

- посередництво, де посередник не може давати рекомендацій сторонам спору;

- внутрішнє спрощення, де підготовлений незалежний службовець Австралійського податкового управління як медіатор безкоштовно спрямовує сторони спору до прийняття взаємовигідного рішення та забезпечує їхню максимальну взаємодію;

- нейтральна оцінка – процес оцінки спору, в якому оцінювач прагне виявити і обмежити обговорювані питання факту і права та допомогти сторонам вирішити суперечку;

- примирення, яке найчастіше застосовується на етапі адміністративного оскарження до Трибуналу з адміністративних апеляцій. В даному випадку посередник може надавати експертну консультацію сторонами щодо можливих варіантів вирішення спору [8, с. 145-146].

Нідерланди та Німеччина відомі своїм високим рівнем розвитку медіативних процедур. Публічно-правові спори не є виключенням для їх застосування. В Нідерландах медіація може використовуватися на будь-якій стадії вирішення спору – як у досудовому, так і позасудовому порядку [9, с. 62].

У 2012 році в Німеччині набрав чинності Закон «Про підтримку медіації та інших процедур позасудового врегулювання конфліктів» (Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung) [10], сфера якого поширюється застосовується і до податкових спорів. Ще до прийняття вищезгаданого закону, в Німеччині склалася правова традиція використання трьох моделей медіації: стандартна позасудова медіація; позасудова медіація за скеровуванням суду; 3) медіація в якості юридичної консультації, яка здійснюється суддею-медіатором (судова медіація).

Як ми бачимо, використання альтернативних способів вирішення спору у податкових спорах стало звичайною практикою у державах Європи, тоді як їх використання у інших видах адміністративних спорів залишається дискусійним питанням. Країни пострадянського простору намагаються запровадити альтернативне вирішення спорів протягом останніх двох десятиліть. Однак, наприклад, за російським законодавством вирішення адміністративних спорів може відбуватися у двох формах: досудова шляхом подання скарги до вищестоящего органу або посадової особи, та судова (адміністративний позов). Натомість медіація використовується лише для вирішення цивільних, сімейних та трудових спорів [11, с. 220].

На відміну від судової процедури застосування альтернативних форм не протоколюється, слухання справи проводиться у вигляді закритих зустрічей. Жодна з організацій не має права інспектувати альтернативні процедури, оскільки вони є конфіденційними. Перевагою альтернативних форм вирішення правових конфліктів визнається можливість для сторін безпосередньо контролювати процедуру розгляду. Порушення справи в суді призводить до того, що сторони, як правило, втрачають контроль над своїм спором, а його подальша доля залежить від процесуальних правил, суддів і адвокатів. В альтернативних процедурах конфліктуючі сторони беруть активну участь і у врегулюванні розбіжностей, і у винесенні остаточного рішення у спорі. Як наслідок контролю, результатом використання альтернативних форм може стати або досягнення сторонами взаємовигідного угоди, або його недосягнення. У будь-якому випадку жодна зі сторін не програє, на відміну від судового розгляду, де рішення виноситься на користь однієї з них.

Єдиним аргументом проти використання альтернативних форм у адміністративно-правових спорах слід визнати надмірне збільшення витрат державних коштів на утримання державних органів, компетенцією яких стане альтернативне вирішення адміністративно-правових спорів [7, с. 74].

Зарубіжний досвід показує, що альтернативне врегулювання адміністративних спорів є ефективним та дієвим механізмом, який знижує монополізм судів. Сферою застосування альтернативних способів загалом є всі справи, які пов'язані з індивідуальними адміністративними актами. Слід зазначити, що оскарження нормативно-правових актів в альтернативному порядку є неможливим. Загалом використання новітніх способів врегулювання конфліктів сприяє уникненню зловживань владою державними органами та задовольняє суспільні потреби.

Особливістю виникнення правових суперечок у процесі реалізації адміністративних правовідносин є участь як суб'єкта спору адміністративного органу або посадової особи, яка його представляє. Така сторона має значні повноваження, якими наділяє їх держава, що достатньою мірою збільшує в односторонньому порядку її вплив на прийняття адміністративного рішення на свою користь. Часто при цьому порушуються основоположні принципи права: об'єктивності та незалежності, – під час здійснення повноважень суб'єкта права, що впливає на прийняття рішення у справі на користь саме суб'єкта права, котрий має певні адміністративні повноваження [12, с. 79].

На сьогодні в Україні існує кілька форм вирішення адміністративно-правових спорів. Відповідно до статті 16 «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР [13] «скарга на дії чи рішення органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, засобів масової інформації, посадової особи подається у порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до суду відповідно до чинного законодавства, а в разі відсутності такого органу або незгоди громадянина з прийнятим за скаргою рішенням – безпосередньо до суду».

Таким чином, можемо говорити про існування в Україні такої альтернативної форми вирішення спорів як внутрішній перегляд. Адміністративне оскарження як внутрішній перегляд є традиційною для усіх правових систем первинною ланкою захисту прав фізичних та юридичних осіб, порушених рішеннями, діями чи бездіяльністю органів публічної влади. Однак дієвість цього механізму викликає сумніви. Відповідно до даних Global Competitiveness Index у 2019 році Україна посіла 95 місце зі 140 держав за показником «Ефективність правових механізмів оскарження регуляторних актів» [14]. Рейтинг ґрунтується на опитуванні, де топ-менеджери компаній відповідали на запитання «Наскільки легко у вашій державі приватному бізнесу оскаржити дії та регуляторні акти держави через правову систему?». Вочевидь, такий показник є критично низьким та свідчить про неефективність механізму адміністративного оскарження.

Щодо інших способів альтернативного вирішення, то, наприклад, адміністративно-правові спори виключено з юрисдикції арбітражів. Законодавство про третейські суди передбачає вирішення будь-яких спорів, які виникають лише з цивільних та господарських правовідносин. Тому фактично такий спосіб альтернативного вирішення адміністративних спорів було виключено з переліку можливих для застосування.

Примирення закріплено як процесуальний інститут адміністративного судочинства. Відповідно до статті 190 Кодексу адміністративного судочинства України [15] сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін. Умови примирення можуть виходити за межі предмета спору, якщо вони не порушують прав чи законних інтересів третіх осіб, не повинні суперечити закону та виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень. Про ефективність примирення в адміністративному судочинстві також

свідчить статистика: відповідно до Звіту судів першої інстанції про розгляд прав у порядку адміністративного судочинства сторонами було досягнуто примирення у 1 справі [16].

Тож, можемо стверджувати про вагому недосконалість механізмів вирішення адміністративно-правових спорів в Україні. Слушним є зауваження З. Красіловської, яка встановлює причини незацікавленості суб'єктів владних повноважень у використанні альтернативних способів вирішення спорів: психологічна (суб'єкт владних повноважень боїться взяти відповідальність за самостійне рішення, тому чекає рішення суду); юридична (повноваження державного службовця обмежені, оскільки «заборонено все, крім того, що прямо дозволено») [17, с. 10].

На нашу думку, найбільш доцільним є запровадження інституту медіації для вирішення адміністративно-правових спорів. У даному контексті вищезгадані перешкоди є несуттєвими, оскільки в Україні є передумови для такого запровадження. Серед них велика кількість пілотних проектів присудової та судової медіації у адміністративних спорах, закріплення нового інституту врегулювання спору за участю судді, що є близьким до медіації, та формування правового регулювання медіації, що в подальшому повинне розширити компетенцію суб'єктів владних повноважень у частині їх участі у позасудовому вирішенні спорів.

Позитивна практика застосування медіації у конфліктах з органом публічної адміністрації за загальним правилом має такі етапи:

1) протест до інстанції, яка прийняла рішення з приводу фізичної особи. Дана інстанція намагається в неофіційному порядку обговорити суть спору із заявником за допомогою спеціально підготовленого з медіації працівника органу влади;

2) апеляційне оскарження до інстанції, яка є на тому ж ієрархічному рівні, що й інші підрозділи і функція якої полягає в розгляді апеляційних скарг за участю службовця Апеляційної інстанції, який не має делегованих повноважень і не буде виносити рішення щодо будь-яких питань спору;

3) судові процедури, під час яких медіація може бути ініційована на будь якій стадії судового процесу [17, с. 10].

В свою чергу С. С. Білуга визначає етапи для проведення судової медіації:

1) прийняття справи суддею-медіатором до провадження;

2) підготовка до переговорів;

3) переговори й укладення угоди про результати вирішення спору [4, с. 17].

На судовій моделі медіації в Україні також наголошує О. С. Корінний, який вважає, що інтеграція медіації до адміністративного процесу дасть змогу вирішити публічно-правовий спір, досягти примирення зі стороною-суб'єктом владних повноважень та захистити від порушення суб'єктивні публічні права в найбільш прийнятній формі [18, с. 7].

Ми погодимося з думками науковців, оскільки адміністративні спори мають свою специфіку. Суб'єкт владних повноважень має ширші можливості та більше ресурсів щодо врегулювання конфліктів, ніж пересічний громадянин, оскільки може залучати до вирішення спору представників юридичної служби. Тому медіатор повинен мати змогу скеровувати процес із дотриманням принципу балансу інтересів та рівності. Як свідчить зарубіжний досвід, приватна медіація у адміністративних спорах не використовується. Тому можливим варіантами її використання є: створення незалежного від державних органів з медіації, до компетенції якого належали б повноваження щодо посередництва у адміністративних спорах; присудова медіація, де суд залучає для вирішення спору незалежного медіатора, який є працівником суду або залучається на договірних засадах; судова медіація, де спір вирішує суддя-посередник, у провадженні якого не перебував спір.

Такі моделі використання медіації надаватимуть гарантії високої професійності посередника та його розуміння публічно-правової сфери відносин. Слід звернути увагу на можливі зловживання учасників у процесі вирішення адміністративного спору. Серед них затягування процедури до терміну її закінчення, щоб змусити сторони відмовитися від медіації з метою отримання винагороди за фактично ненадані послуги медіації; надання медіатором пропозицій щодо варіантів врегулювання спору, якщо сторони не домовилися про це на початку; протиправна змова медіатора з однією зі сторін спору з метою впливу на позицію іншої сторони; недобросовісне ініціювання медіації з метою з'ясування правової позиції іншої сторони та поступок, на які вона готова піти тощо [18, с. 9].

З огляду на велику кількість можливих зловживань, вбачаємо можливим відеофіксування процесу медіації, запис з якого сторона медіації зможе використати лише у випадку наявності порушень проведення процедури та оскарження угоди за результатами медіації. Така можливість не порушуватиме принципу конфіденційності медіації, оскільки служитиме гарантією високої якості наданих послуг та забезпечить право громадян на справедливе правосуддя.

Висновки. Будь-яка демократична держава знаходиться у пошуку способів задоволення потреб суспільства в ефективних та неупереджених механізмах вирішення спорів. Альтернативними способами вирішення спорів, придатними для публічно-правової сфери, на міжнародному рівні визнано внутрішній перегляд, примирення, арбітраж, переговори та медіацію. Кожна держава відповідно до власних правових традицій комбінує ті чи інші альтернативні способи та успішно використовує їх для врегулювання конфліктів, де стороною є суб'єкт владних повноважень. Україна знаходиться на шляху становлення

системи альтернативного вирішення спорів. Зважаючи на неефективність існуючих форм розгляду спорів, актуальним питанням залишається запровадження медіації у адміністративних спорах. Найбільш привабливою моделлю для України залишається інтеграція медіації до адміністративного судочинства. Першочерговим завданням держави є створення правового регулювання медіації та встановлення гарантій дотримання принципу добросовісності під час альтернативного врегулювання адміністративних спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коровяковский Д. Г. О некоторых альтернативных способах разрешения споров (ADR) государств, входящих в ВТО (на примере США, Австралии, Франции, Германии, Великобритании, Российской Федерации). *Российский судья*. 2014. №. 11. С. 16-19.
2. Романенко М. А. Альтернативные формы разрешения правовых конфликтов: выбор оптимальной модели. *Вестник Астраханского государственного технического университета*. 2005. №. 5. С. 244-251.
3. Recommendation Rec (2001) 9 of the Committee of Ministers to member States on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/09000016805e2b59>
4. Білуга С. С. Досудове врегулювання адміністративно-правових спорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2015. 22 с.
5. Minogue M. Internal review of administrative decision. In *AIAL Conference*. Canberra, 2001. Iss. 5. P. 54-58.
6. Patoari M. M. Legal and Administrative Challenges of Alternative Dispute Resolution (ADR) as a Peaceful Means of Resolving the Land Dispute in the Rural Areas of Bangladesh. *Beijing Law Review*. 2020. No.2 (11). P. 415-428.
7. Помазкова С. И. Досудебное урегулирование споров административного характера в России и за рубежом. *Экономика. Право. Общество*. 2020. №. 4. С. 68-74.
8. Артемьева Ю. А. Альтернативные способы разрешения налоговых споров в Австралии. *Социально-политические науки*. 2018. №. 2. С. 144-147.
9. Цветкова Е. А. Сравнительно-правовой анализ альтернативных способов разрешения налоговых споров на примере России, США, Нидерландов, Германии. *Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения*. 2017. №. 2 (63). С. 58-64.
10. Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung. 2012. URL: <https://www.bundesgerichtshof.de/DE/Bibliothek/GesMat/WP17/M/Mediationsgesetz.html>
11. Яроцкая Я. О. Место и роль альтернативных способов разрешения споров в административном судопроизводстве. *Вестник молодых ученых Самарского государственного экономического университета*. 2019. №. 2. С. 219-222.
12. Бліхар М. Медіація як спосіб вирішення адміністративних спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. 10. С. 78-82.
13. Про звернення громадян: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. № 24. ст. 170.
14. Efficiency of legal framework in challenging regulations. 2019. URL: https://tdata360.worldbank.org/indicators/hf972d7b3?country=BRA&indicator=40836&viz=line_chart&years=2010,2019
15. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Голос України*. ст. 158.
16. Судова статистика. *Судова влада України*. 2019. URL: https://court.gov.ua/insh/sudova_statystyka/rik_2019
17. Красіловська З. В. Становлення інституту медіації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Одеса, 2017. 23 с.
18. Корінний С. О. Впровадження медіації в адміністративний процес України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ужгород, 2019. 22 с.

REFERENCES:

1. Koroviakovskii, D. (2014). O nekotorykh alternativnykh sposobakh razresheniia sporov (ADR) gosudarstv, vkhodiashchikh v VTO (na primere SShA, Avstralii, Frantsii, Germanii, Velikobritanii, Rossiiskoi Federatsii) [On some alternative methods of dispute resolution (ADR) of the WTO member states (for example, the USA, Australia, France, Germany, Great Britain, Russian Federation)]. *Rossiiskii sudia*, 11, 16-19. [in Russian].
2. Romanenko, M. (2005). Alternativnye formy razresheniia pravovykh konfliktov: vybor optimalnoi modeli [Alternative forms of resolving legal conflicts: choosing the optimal model]. *Vestnik Astrakhanskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta*, 5, 244-251. [in Russian].
3. Recommendation Rec (2001) 9 of the Committee of Ministers to member States on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. *Council of Europe*. Retrieved from: <https://rm.coe.int/09000016805e2b59>
4. Biluha, S. S. (2015). Dosudove vrehuliuvannia administratyvno-pravovykh sporiv [Pre-trial settlement of administrative and legal disputes] (Extended abstract of candidate's thesis). Odessa. [in Ukrainian].

5. Minogue, M. (2001). Internal review of administrative decision. In *AIAL Conference*. Canberra, 5, 54-58. [in English].
6. Patoari, M. M. (2020). Legal and Administrative Challenges of Alternative Dispute Resolution (ADR) as a Peaceful Means of Resolving the Land Dispute in the Rural Areas of Bangladesh. *Beijing Law Review*, 2 (11), 415-428. [in English].
7. Pomazkova, S. I. (2020). Dosudebnoe uregulirovanie sporov administrativnogo kharaktera v Rossii i za rubezhom [Pre-trial settlement of administrative disputes in Russia and abroad]. *Ekonomika. Pravo. Obshchestvo*, 4, 68-74. [in Russian].
8. Artemeva, I. A. (2018). Alternativnye sposoby razresheniia nalogovykh sporov v Avstralii [Alternative ways to resolve tax disputes in Australia]. *Sotsialno-politicheskie nauki*, 2, 144-147. [in Russian].
9. Tsvetkova, E. A. (2017). Sravnitelno-pravovoi analiz alternativnykh sposobov razresheniia nalogovykh sporov na primere Rossii, SShA, Niderlandov, Germanii [Comparative legal analysis of alternative methods of resolving tax disputes on the example of Russia, USA, Netherlands, Germany]. *Zhurnal zarubezhnogo zakonodatelstva i sravnitel'nogo pravovedeniia*, 2 (63), 58-64. [in Russian].
10. Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung (2012). Retrieved from: <https://www.bundesgerichtshof.de/DE/Bibliothek/GesMat/WP17/M/Mediationsgesetz.html>
11. Iarotckaia, Ia. O. (2019). Mesto i rol alternativnykh sposobov razresheniia sporov v administrativnom sudoproizvodstve [Place and role of alternative methods of dispute resolution in administrative proceedings]. *Vestnik molodykh uchenykh Samarskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta*, 2, 219-222. [in Russian].
12. Blikhar, M. (2020). Mediatsiia yak sposib vyrishennia administratyvnykh sporiv [Mediation as a way to resolve administrative disputes]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 10, 78-82. [in Ukrainian].
13. Pro zvernennia hromadian [About citizens' appeals]: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 № 280/97-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 24, 170. [in Ukrainian].
14. Efficiency of legal framework in challenging regulations (2019). Retrieved from: https://tcdata360.worldbank.org/indicators/hf972d7b3?country=BRA&indicator=40836&viz=line_chart&years=2010,2019
15. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Code of Administrative Procedure of Ukraine] vid 06.07.2005 r. № 2747-IV. *Holos Ukrainy*, 158. [in Ukrainian].
16. Sudova statystyka [Judicial statistics]. *Sudova vlada Ukrainy* (2019). Retrieved from: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019 [in Ukrainian].
17. Krasilovska, Z. V. (2017). Stanovlennia instytutu mediatsii v systemi publicznego upravlinnia: teoretyko-pravovyi aspekt [Formation of the institute of mediation in the system of public administration]. (Extended abstract of candidate`s thesis). Odesa. [in Ukrainian].
18. Korinnyi, S. O. (2019). Vprovadzhennia mediatsii v administratyvnyi protses Ukrainy [Introduction of mediation in the administrative process of Ukraine]. (Extended abstract of candidate`s thesis). Uzhhorod. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 24.10.2020

УДК 342.9

Швець Юрій Юрійович,

кандидат економічних наук, доцент

докторант

Львівський університет бізнесу та права

e-mail: leon1949@ukr.net

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

У статті здійснено теоретичний аналіз адміністративно-правових гарантій забезпечення права особи на охорону здоров'я в Україні. Враховано адміністративно-правові заходи протидії поширення пандемії COVID-19. Доведено, що адміністративно-правові гарантії забезпечення права особи на охорону здоров'я в Україні безпосередньо пов'язані із застосуванням адміністративно-правових норм і здійснюються врегульованою належними нормативними актами діяльністю державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, суспільно-політичних організацій і громадян. Їхній прояв і діяльність пов'язані з характером права чи свободи, а також з певними юридичними фактами або юридичними (фактичними) складами.

Визначено, що під поняттям адміністративно-правових гарантій забезпечення права особи на охорону здоров'я в Україні слід розуміти як законодавчо регламентовану систему правових, організаційних, економічних, інституційних та інших умов, засобів та механізмів, за допомогою яких досягається належне дотримання всіх складових елементів права особи на охорону здоров'я.

Запропоновано, що для підвищення ефективності гарантій у досліджуваній сфері необхідно: зміцнення
2020. Випуск 8. Спецвипуск